

” Медвідь Л. Особливості корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 10. С. 82-88. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i10-011>.

Medvid L. Osoblyvosti korektsiino-rozvytkovoi roboty z ditmy doshkilnoho viku z zahalnym nedorozvytkom movlennia [Peculiarities of correctional and developmental work with preschool children with general speech underdevelopment]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 10. S. 82-88. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i10-011>.

УДК 373.2– 056.264

DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i10-011

Лілія МЕДВІДЬ

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-8244-4937>

medvidlilicka@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Анотація. У статті розкрито особливості корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Визначено актуальність проблеми, оскільки загальний недорозвиток мовлення охоплює комплексні порушення формування усіх компонентів мовленнєвої системи – фонетико-фонематичної, лексичної та граматичної, що істотно ускладнює комунікативну діяльність, засвоєння знань і соціалізацію дитини. На основі аналізу наукових праць та практичного досвіду охарактеризовано мовленнєві труднощі означеної категорії дітей: недостатній словниковий запас, спотворення та заміни звуків, труднощі побудови зв'язного висловлювання. Розкрито вплив загального недорозвитку мовлення на пізнавальні процеси – увагу, пам'ять, мислення та емоційно-вольову сферу. Визначено основні напрями корекційно-розвиткової роботи: формування фонематичного слуху, розвиток артикуляційної моторики, збагачення та активізація словникового запасу, засвоєння граматичних категорій, розвиток зв'язного мовлення. Підкреслено важливість інтегрованого підходу до корекційно-розвиткової роботи, що передбачає співпрацю логопеда, психолога, вихователя та батьків, використання ігрових технологій, наочних і мультимедійних засобів. У роботі наголошується на необхідності комплексної діагностики, яка дає змогу визначити рівень сформованості лексичних, фонетико-фонематичних, граматичних і синтаксичних умінь, а також сильні сторони та зони найближчого розвитку дитини. Особливу увагу приділено важливості диференційованого підходу під час планування корекційно-розвиткової роботи, що забезпечує врахування індивідуальних потреб, темпу засвоєння інформації, особливостей пам'яті, мислення й уваги. Окреслено значення ступеневого формування зв'язного висловлювання. Наголошено на значущості взаємодії команди фахівців та батьків, які забезпечують єдність педагогічних впливів і створюють оптимальні умови для закріплення набутих мовленнєвих навичок у повсякденному житті. Окреслено провідні психологічні, педагогічні, організаційні та технологічні фактори, що впливають на ефективність корекційного процесу. Зазначено, що комплексна, систематична, та індивідуалізована корекційно-розвиткова робота сприяє значному підвищенню рівня мовленнєвої компетентності, формує готовність до навчання в школі й забезпечує більш успішну соціалізацію дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Ключові слова: діти дошкільного віку; загальний недорозвиток мовлення; корекційно-розвиткова робота; мовленнєвий розвиток; комунікація; інтегрований підхід.

Lillia MEDVID

Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0001-8244-4937>

medvidlilicka@gmail.com

PECULIARITIES OF CORRECTIONAL AND DEVELOPMENTAL WORK WITH PRESCHOOL CHILDREN WITH GENERAL SPEECH UNDERDEVELOPMENT

Abstract. The article examines the specific features of corrective and developmental intervention for preschool children with general speech underdevelopment. The relevance of the problem is justified, as general speech underdevelopment involves complex impairments in the formation of all components of the speech system, including phonetic–phonemic, lexical, and grammatical aspects. Such difficulties substantially hinder communication, learning, and the child's socialization. Drawing on an analysis of scholarly literature and practical experience, the article characterizes the speech-related challenges typical of this group of children, such as limited vocabulary, sound distortions and substitutions, and difficulties in constructing coherent utterances. It also outlines the impact of general speech underdevelopment on cognitive processes, namely attention, memory, and thinking, as well as on the emotional and volitional domains. The primary objectives of corrective and developmental work are identified as developing phonemic awareness, enhancing articulatory motor skills, enriching and activating vocabulary, mastering grammatical categories, and cultivating coherent speech. The article emphasizes the importance of an integrated approach to corrective and developmental intervention, which involves collaboration among a speech-language therapist, a psychologist, a preschool teacher, and parents, alongside the use of play-based methods and visual and multimedia resources. Particular attention is given to the need for a comprehensive assessment that enables practitioners to determine the child's level of lexical, phonetic–phonemic, grammatical, and syntactic development, as well as to identify strengths and zones of proximal development. The article also highlights the value of a differentiated approach to planning corrective and developmental work, ensuring that individual needs, the pace of learning, and specific characteristics of memory, thinking, and attention are considered. The significance of the stepwise development of coherent expressive speech is outlined. Emphasis is placed on coordinated teamwork between specialists and parents, which supports

consistency of pedagogical influences and creates optimal conditions for consolidating acquired speech skills in everyday life. The key psychological, pedagogical, organizational, and technological factors influencing the effectiveness of the corrective process are delineated. It is concluded that comprehensive, systematic, and individualized corrective and developmental intervention contributes to a marked improvement in speech competence, strengthens readiness for schooling, and supports more successful socialization of preschool children with general speech underdevelopment.

Keywords: preschool children; general speech underdevelopment; correctional and developmental work; speech development; communication; integrated approach.

Постановка проблеми. Сучасна логопедія приділяє значну увагу проблемі загального недорозвитку мовлення (ЗНМ) у дітей дошкільного віку, оскільки це порушення є одним із найбільш поширених серед дітей означеного віку. ЗНМ характеризується системними труднощами у формуванні всіх компонентів мовленнєвої діяльності: фонетико-фонематичного, лексичного, граматичного та зв'язного мовлення. Це створює суттєві перешкоди для комунікативної, пізнавальної діяльності дитини та її соціалізації. Особливу складність становить той факт, що мовленнєві порушення при ЗНМ негативно впливають на розвиток когнітивних процесів – пам'яті, уваги, мислення, сприймання, що ускладнює пізнавальну діяльність та соціалізацію. У сучасних умовах організація ефективної корекційно-розвиткової роботи з означеною категорією дітей вимагає комплексного підходу, що враховує індивідуальні особливості мовленнєвого й психічного розвитку дитини та визначає потребу у подальшому науково-методичному обґрунтуванні системи логопедичної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті здійснюваного дослідження ми опиралися на результати наукових праць, присвячених проблематиці загального недорозвитку мовлення (ЗНМ) у дітей дошкільного віку та особливостям організації корекційно-розвиткової роботи з ними. Зокрема у доробку Ю. Рібцун висвітлено специфіку формування мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ та окреслено ключові напрями подолання лексико-граматичних труднощів [3]. М. Шеремет розкриває взаємозв'язок мовленнєвого та когнітивного розвитку дитини, акцентуючи на необхідності комплексної психолого-педагогічної підтримки та міждисциплінарної взаємодії [13]. Дослідження Є. Соботович та Л. Трофименко становлять теоретико-практичне підґрунтя логопедичної роботи з дітьми з ЗНМ, оскільки в них обґрунтовано системний та поетапний підхід до аналізу мовленнєвого порушення, окреслено характерні особливості формування структурних компонентів мовлення та визначено провідні напрями корекційно-розвиткової роботи [5; 6; 10]. Наукові праці Р. Козак, в яких висвітлено особливості діагностики та методичного підходу до вивчення стану фонетико-фонематичної системи у дітей із ЗНМ, що є вагомим для уточнення логопедичного висновку та побудови індивідуальної програми корекції [1]. У роботах Є. Соботович додатково розкрито механізми формування мовленнєвих порушень при ЗНМ, зокрема структурні та функціональні аспекти дефіциту мовлення, що забезпечує більш глибоке розуміння їх генезу та шляхів подолання [4].

Аналіз наукової літератури свідчить, що українські науковці та практики приділяють значну увагу проблемі корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ. У наукових дослідженнях розглядаються питання формування фонетико-фонематичної, лексико-граматичної та зв'язного мовлення, розвитку комунікативної компетентності, а також удосконалення психічних процесів, які забезпечують мовленнєвий розвиток. Сучасні дослідження також спрямовані на вивчення можливостей застосування інноваційних технологій (сенсорна інтеграція, нейропсихологічних підхід, альтернативна та додаткова комунікація), що значно розширює інструментарій корекційно-розвиткової роботи та підвищує її ефективність. Попри наявність вагомих напрацювань, подальшого вивчення потребує проблема комплексного застосування традиційних і сучасних методик, інтеграції логопедичної, психологічної та педагогічної допомоги, а також розроблення ефективних практичних рекомендацій для роботи з дітьми та їхніми батьками. Це визначає необхідність систематизації та узагальнення відповідних підходів у роботі з дітьми дошкільного віку із ЗНМ.

Мета дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні особливостей корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Методи дослідження: аналіз, синтез, систематизація, класифікація, узагальнення даних спеціальної психолого-педагогічної та логопедичної літератури з проблем розвитку і корекції мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ; теоретичне узагальнення – для підведення підсумків дослідження, визначення особливостей та напрямів організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми цієї категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) – це системне порушення, при якому у дитини з нормальним слухом та інтелектом відзначається відставання у формуванні всіх компонентів мовленнєвої системи.

Обстеження дітей із ЗНМ засвідчує, що поява перших слів у них істотно відтермінована: зазвичай вони виникають у віці 3–4 років, а в окремих випадках – після п'яти. Даній категорії дітей дошкільного віку характерна низка типових ознак: мовленнєвий розвиток починається з вираженим запізненням; активний словниковий запас є суттєво обмеженим; у граматичному оформленні висловлювань спостерігаються стійкі помилки (труднощі у використанні відмінкових форм,

відсутність узгодження слів у словосполученнях, пропуски службових частин мови); наявна значна кількість порушень звуковимови; утруднена побудова складних синтаксичних конструкцій. Мовлення характеризується невиразністю, лаконічністю та обмеженістю, що пов'язано зі значними труднощами його формування та реалізації [6].

У логопедії виокремлюють чотири рівні мовленнєвого розвитку дітей із ЗНМ. *Перший рівень* характеризується мінімальним обсягом мовленнєвої діяльності. Лексичний запас обмежується аморфними словами та звуковими комплексами, відсутнє фразове мовлення, розуміння звернених висловлювань є переважно ситуативним. Граматичні навички не сформовані, спостерігаються грубі порушення фонетичної сторони мовлення та фонематичного сприймання. *Другий рівень* характеризується формуванням елементарного мовного спілкування. Лексика обмежена, складається з найчастотніших слів, вимова яких часто є спотвореною. Прикметники та узагальнювальні слова практично не використовуються. Мовлення представлено короткими реченнями без складних синтаксичних зв'язків; артикуляційні порушення залишаються вираженими. *Третій рівень* відзначається істотним зростанням словникового запасу та використанням різних частин мови, при цьому домінують іменники й дієслова. Висловлювання будуються переважно у вигляді простих речень. Недостатньо сформованими залишаються граматичні навички та фонематична система. Лексика здебільшого має побутовий характер. *Четвертий рівень* передбачає наявність достатньо розвиненого словникового запасу, проте він охоплює переважно лексику повсякденного вжитку, тоді як рідковживані слова залишаються малознайомими. Мовлення загалом зв'язне, структуроване, проте під час переказу спостерігається пропуск ключових смислових компонентів і надмірна деталізація другорядних елементів. Самостійні висловлювання будуються здебільшого у простих синтаксичних формах. Звукова сторона мовлення в цілому правильна, однак нерідко зберігається нечіткість та недостатня виразність, що обумовлює потребу у спеціальній корекційно-розвитковій роботі [13].

Початок корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ неможливий без проведення ретельної діагностики. Вона дозволяє виявити специфічні порушення в розвитку всіх компонентів мовлення: лексичного, морфологічного, фонетико-фонематичного, синтаксичного та зв'язного мовлення. Така оцінка дає змогу визначити рівень сформованості мовних навичок, виявити слабкі сторони та грамотно спланувати подальшу корекційно-розвиткову роботу.

Діагностичне обстеження охоплює: (1) розвиток лексичної системи, зокрема розуміння значення слів у контексті, здатність переносити значення на нові ситуації, роботу з синонімами, антонімами та багатозначними словами; (2) стан морфологічного оформлення мовлення, включно з розумінням будови слів, виділенням префіксів та суфіксів, аналізом словотворчих процесів; (3) граматичні навички, у тому числі володіння формами відмінювання, числа, роду, часу, узгодженням слів у реченнях та розумінням логіко-граматичних конструкцій; (4) синтаксичну організацію висловлювань і здатність будувати фрази різної складності; (5) стан фонетико-фонематичного розвитку, зокрема правильність вимови звуків та сформованість фонематичних процесів (сприймання, уявлення, аналіз).

Для отримання об'єктивних даних доцільно використовувати педагогічне та логопедичне обстеження, спостереження під час ігрової та корекційної діяльності, бесіди з педагогами та батьками.

Діагностика мовленнєвого розвитку дітей із ЗНМ є стартовим і критично важливим етапом корекційно-розвиткової роботи. Вона дозволяє не лише виявити рівень сформованості лексичних, граматичних, фонетико-фонематичних і синтаксичних навичок, а й визначити сильні сторони та потреби кожної дитини. Отримані дані стають орієнтиром для подальшого планування індивідуальних і групових занять. Саме на основі результатів діагностичного обстеження логопед може обрати пріоритетні напрями корекційно-розвиткової роботи, визначити, які навички потребують першочергового розвитку, а які можуть формуватися паралельно. Це дає змогу скласти систему вправ і завдань, які враховують специфіку мовленнєвих порушень конкретної дитини, її вікові та психофізіологічні особливості, а також рівень розвитку когнітивних процесів [4].

Закономірно, що планування корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ, потребує системного, цілісного підходу. Основною метою такої роботи є не лише формування правильної звуковимови, а й розвиток мовленнєвих та когнітивних структур, підготовка дитини до навчання у школі, а також створення умов для самостійного спілкування. Планування діяльності починається з чіткого визначення мети корекційно-розвиткового впливу та конкретних завдань, які необхідно досягти протягом певного періоду.

Ключовим аспектом в роботі є диференційований підхід, який враховує індивідуальні можливості дитини, її зону актуального розвитку та особливості психофізичного стану. Такий підхід дозволяє коригувати роботу відповідно до реальних потреб дитини, формуючи послідовність та інтенсивність завдань так, щоб досягати поступового прогресу.

Корекційно-розвиткова робота з дітьми із ЗНМ має передбачати продуманий підбір змісту навчання і способів його реалізації. Наочно-дійові методи та використання спеціального дидактичного

матеріалу є основою роботи, адже вони сприяють залученню дітей до активного процесу, концентрують увагу на мовленнєвих завданнях, забезпечують практичне закріплення отриманих знань. При цьому важливо інтегрувати різні методи роботи: словесні пояснення, наочні опори, ігрову діяльність, рухові дії, що дозволяють розвивати одночасно різні аспекти мовлення, уваги, пам'яті та мислення.

Комплексність корекційно-розвиткової роботи вимагає взаємодії різних напрямів: формування фонетико-фонематичної сторони мовлення, розширення лексичного запасу, розвиток граматичних навичок, удосконалення зв'язного мовлення та слухових функцій. У процесі планування важливо забезпечити логічну послідовність дій, починаючи з розвитку слухової уваги і фонематичних уявлень, далі переходячи до автоматизації вимови, а потім до формування складніших мовленнєвих структур. Така послідовність дозволяє створити міцну основу для подальшого засвоєння граматичних та лексичних норм, підготовки до письма та попередження дисграфії й дислексії. Особливу увагу слід приділяти роботі з лексичним розвитком. Планування має включати визначення тематики слів, з якими дитина працюватиме, враховуючи її інтереси та актуальність для повсякденного життя. Важливим є розвиток умінь узагальнювати, порівнювати, визначати подібне та відмінне, що сприяє формуванню семантичних полів та логічного мислення. Плануючи роботу над словниковим запасом, доцільно передбачати завдання, що сприяють розумінню багатозначності слів, синонімії, антонімії та переносних значень, оскільки це формує навички гнучкого і контекстуально правильного використання мовних засобів. Не менш важливим компонентом планування є розвиток слухових процесів, уваги та пам'яті. Слухова пам'ять і контроль необхідні для коректного відтворення звуків, складів і слів, формування фонематичного аналізу та синтезу, а також для підготовки до письма. Планування включає послідовність роботи над сприйняттям та відтворенням звукової структури слова, що особливо актуально для дітей з ЗНМ та іншими порушеннями вимови.

Таким чином, планування корекційно-розвиткової роботи має ґрунтуватися на системному підході, який поєднує індивідуалізацію завдань, комплексність методів, послідовність розвитку мовленнєвих та когнітивних функцій. Важливо створювати умови для інтегрованого розвитку дитини, де розвиток фонетичних, лексичних, граматичних та когнітивних навичок відбувається синхронно, забезпечуючи ефективне подолання порушень мовлення і підготовку до навчання у школі. Успішна організація корекційно-розвиткової роботи ґрунтується на ретельній підготовці, систематичності, гнучкості та постійному аналізі результатів діяльності дитини, що дозволяє коригувати план відповідно до змін її мовленнєвого розвитку [10].

Серед педагогічних факторів у роботі з означеною категорією дітей визначальним є психолого-педагогічна підтримка, яка передбачає кооперацію команди фахівців — логопеда, корекційного педагога та вихователя. У цьому віці діти часто стикаються з підвищеною тривожністю та труднощами в регуляції поведінки, що зумовлено особливостями нервової системи та досвідом взаємодії з дорослими й однолітками. Діти дошкільного віку можуть проявляти емоційну нестабільність, швидко стомлюваність та труднощі у переключенні уваги, що ускладнює їхню участь у групових іграх та навчальних ситуаціях. Спільна робота фахівців має бути спрямована на розвиток мовленнєвої активності, стимулювання когнітивних процесів і формування соціально-побутових навичок. Логопед зосереджується на розвитку артикуляційної моторики, формуванні лексико-граматичних категорій та корекції звуковимови, а вихователь створює умови для інтеграції мовленнєвих умінь у повсякденні ігрові та навчальні ситуації.

Ще одним суттєвим фактором у роботі з означеною категорією дітей є індивідуалізація освітнього процесу, яка полягає у врахуванні індивідуального темпу пізнавальної діяльності, особливостей пам'яті та мислення. Для багатьох дітей дошкільного віку із ЗНМ характерні вибіркові труднощі: одні краще сприймають наочний матеріал, інші — мають розвинене слухове сприйняття, проте швидко втомлюються. Адаптація завдань передбачає зміну темпу роботи, використання більшої кількості зорових опор та поетапне виконання інструкцій. Такий підхід сприяє підтримці та мотивації дитини, формуванню відчуття успіху навіть у невеликих досягненнях.

Технологічні фактори у роботі з дітьми дошкільного віку із ЗНМ передбачають використання сучасних засобів розвитку мовлення та пізнавальної діяльності. Це стосується як технічних пристроїв, так і дидактичних матеріалів та інтерактивних ресурсів. Мультимедійні програми, логопедичні ігри, сенсорні панелі та інтерактивні столи дозволяють активізувати пізнавальну діяльність, утримувати увагу дитини та робити процес навчання більш захопливим.

Серед організаційних факторів провідним є підготовка педагогів та тісна взаємодія з батьками. Педагоги повинні знати вікові та нейропсихологічні особливості розвитку дітей із ЗНМ, вміти застосовувати диференційовані методики та створювати сприятливе освітнє середовище. Важливим аспектом є систематичне інформування батьків про успіхи та труднощі дитини, їхнє залучення до освітнього процесу. Спільне планування корекційно-розвиткової роботи, консультації з логопедом і

психологом сприяють активному залученню родини, що забезпечує єдність підходів у закладі дошкільної освіти та вдома, що підвищує ефективність розвитку дитини.

Таким чином, психологічні, педагогічні, індивідуалізаційні, технологічні та організаційні фактори у роботі з дітьми дошкільного віку із ЗНМ формують цілісну систему підтримки. Їхня взаємодія забезпечує не лише подолання мовленнєвих і пізнавальних труднощів, а й створює умови для гармонійного розвитку, соціалізації та успішної підготовки дитини до навчання у школі.

Фактори організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку з ЗНМ узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1.

**Основні фактори організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку
із загальним недорозвитком мовлення**

Група факторів	Фактори	Характеристика фактора
Психологічні фактори	Врахування психолого-вікових особливостей дітей	Адаптація корекційних та навчальних програм до індивідуальних потреб дітей (забезпечує розвиток мовлення, уваги, пам'яті та мислення).
	Сприятливе емоційне середовище	Створення безпечного, підтримуючого середовища (знижує тривожність, стимулює самостійність, активність та мотивацію до пізнання і мовленнєвої діяльності). Позитивне середовище сприяє соціальній адаптації та розвитку комунікативних навичок.
	Психологічний супровід дітей	Надання спеціалізованої допомоги психолога (сприяє формуванню навичок концентрації, пам'яті, логічного мислення, самоконтролю та емоційної стабільності). Системний супровід сприяє кращій соціалізації та інтеграції дитини у групові та освітні процеси.
Педагогічні фактори	Індивідуалізація занять	Розробка індивідуальних програм розвитку мовлення та когнітивних процесів з урахуванням рівня мовленнєвого розвитку та особливостей пізнавальної діяльності дитини
	Комплексна корекційно-розвивальна робота	Поєднання мовленнєвих, когнітивних та моторних вправ для синхронного розвитку всіх психічних функцій. Включає артикуляційну терапію, логопедичні вправи, ігрові та експериментальні завдання.
	Інтеграція ігрових та навчальних методів	Використання сюжетно-рольових ігор, дидактичних завдань, творчих та експериментальних активностей (стимулює розвиток мовлення, мислення, пам'яті та соціальних навичок). Ігровий підхід підвищує мотивацію та активність дитини у навчальному процесі.
Технологічні фактори	Використання наочних матеріалів	Візуальні підказки, малюнки, таблиці, схеми та кольірне кодування (полегшують сприйняття навчальної інформації, сприяють розвитку словникового запасу, фонематичного слуху та звуковимовної активності).
	Використання мультимедійних засобів	Комп'ютери, планшети та інтерактивні ігри (стимулюють увагу, пам'ять, уяву та мовленнєву активність). Мультимедійні ресурси (дозволяють персоналізувати процес навчання відповідно до темпу та особливостей дитини).
Організаційні фактори	Підготовка вихователів та корекційних спеціалістів	Професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців (вихователів, логопедів, психологів щодо роботи з дітьми із ЗНМ).
	Співпраця з батьками	Активне залучення родини до процесу розвитку дитини, регулярні консультації та рекомендації щодо підтримки мовленнєвих і когнітивних навичок вдома.

Отже, проаналізовані психологічні, педагогічні, технологічні та організаційні фактори розглядаються як взаємопов'язані компоненти єдиної системи корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ. Їх комплексне врахування забезпечує сприятливі умови для формування мовленнєвих навичок, зокрема розвитку фонетико-фонематичних процесів, лексико-граматичного оформлення мовлення та комунікативної компетентності. Водночас такі фактори сприяють активізації пізнавальної діяльності, підвищенню навчальної мотивації та успішній соціально-емоційній адаптації дитини. Таким чином системне поєднання цих факторів створює основу для ефективного подолання мовленнєвих труднощів, підвищення результативності корекційно-розвиткової роботи та успішної інтеграції дитини у подальший освітній простір.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Індивідуальні особливості дітей із ЗНМ, такі як обмежений словниковий запас, недостатньо сформовані граматичні навички, порушення

звукосимволи та труднощі побудови зв'язного мовлення, визначають специфіку підходів до навчання та виховання. Аналіз опрацьованої нами літератури і досвід практичної діяльності дають підстави для узагальнення, що у процесі корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ важливу роль відіграють психологічні, педагогічні, індивідуалізаційні, технологічні та організаційні фактори, урахування яких дозволяє формувати сприятливі умови для розвитку мовленнєвої, когнітивної та соціальної компетентності дитини, підтримувати її мотивацію та знижувати рівень емоційного напруження. Організаційні фактори, зокрема підготовка фахівців, тісна взаємодія з батьками, індивідуалізація освітнього процесу та використання інтерактивних засобів навчання, забезпечують системність і комплексність корекційно-розвиткової роботи. Інтегрований підхід, який передбачає спільну роботу логопеда, вихователя та психолога, дозволяє враховувати як мовленнєві, так і емоційно-вольові та когнітивні потреби дитини.

Перспективи подальшого досліджень вбачаємо в підготовці вихователів і логопедів до корекційно-розвиткової роботи з означеною категорією дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Доступність даних. Це дослідження не передбачало використання окремих наборів даних.

Використання засобів штучного інтелекту (ШІ). Під час підготовки цієї роботи автори не використовували інструменти штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Козак, Р. (2023). Обстеження фонетико-фонематичного ладу мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня. У *Системі освіти і виховання дітей з особливими потребами: досвід минулого - погляд майбутнього: збірник наукових праць* (с. 159–162). Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди.
2. Піроженко, Т. (2015). *Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника*. Видавничий дім «Слово».
3. Рібсун, Ю. (2011). *Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: прогр.-метод. комплекс*. Освіта України.
4. Соботович, Є. (1981). *Формування правильної мови у дітей з моторною алалією*: Навч. посіб. КДПІ. Київський державний педагогічний інститут ім. О.М. Горького.
5. Соботович, Є., & Трофименко, Л. (2000). Особливості засвоєння дітьми із ЗНМ узагальненого лексичного значення слова та його понятійної співвіднесеності. *Дефектологія*. № 1. С. 16-19.
6. Трофименко, Л. (2007). *Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс* (Є. Соботович, ред.). Актуальна освіта.
7. Трофименко, Л. (2013). *Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс*. ПП «Актуальна освіта».
8. Трофименко, Л. (2014). *Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник*. Інститут спеціальної педагогіки НАПН України.
9. Трофименко, Л. (2014b). *Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: монографія*. Імекс-ЛТД.
10. Трофименко, Л. (2018). Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями. *Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами*, 8, 224–229. Донбаський державний педагогічний університет.
11. Харченко, Т., & Смаль, Н. (2019). Важливість розвитку дрібної моторики рук у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. У *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: Матеріали науково-практичної конференції (15 лютого 2019 року, м. Суми)* (с. 56–60).
12. Шеремет, М. (2018). *Логопедія* (5-те, переробл. та доповн. вид.). Видавничий дім «Слово».

References

1. Kozak, R. (2023). *Obstezhennia fonetyko-fonematychnoho ladu movlennia u ditei doshkilnoho viku z ZNM III rivnia*. In *Systema osvity i vykhovannia ditei z osoblyvymy potrebamy: dosvid mynuloho – pohliad maibutnoho: zbirnyk naukovykh prats* (pp. 159–162). Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. H. S. Skovorody.
2. Pirozhenko, T. (2015). *Komunikatyvno-movlennievyyi rozvytok doshkilnyka*. Vydavnychiy dim "Slovo".
3. Ribtsun, Yu. (2011). *Korektsiine navchannia z rozvytku movlennia ditei molodshoho doshkilnoho viku iz ZNM: prohranno-metodychnyi kompleks*. Osvita Ukrainy.
4. Sobotovych, Ye. (1981). *Formuvannia pravylnoi movy u ditei z motornoi alaliiu: Navchalnyi posibnyk*. Kyivs'kyi derzhavnyi pedahohichnyi instytut im. O. M. Horkoho.
5. Sobotovych, Ye., & Trofymenko, L. (2000). Osoblyvosti zasvoiennia ditmy iz ZNM uzahalnenoho leksychnoho znachennia slova ta yoho poniatii noi spivvidnesenosti. *Defektolohiia*, (1), 16–19.
6. Trofymenko, L. (2007). *Korektsiine navchannia z rozvytku movlennia ditei serednoho doshkilnoho viku iz ZNM: Prohranno-metodychnyi kompleks* (Ye. Sobotovych, Ed.). Aktualna osvita.
7. Trofymenko, L. (2013). *Korektsiine navchannia z rozvytku movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku iz ZNM: Prohranno-metodychnyi kompleks*. PP "Aktualna osvita".
8. Trofymenko, L. (2014a). *Diahnostyka ta korektsiia zahalnoho nedorozvytku movlennia u ditei doshkilnoho viku: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Instytut spetsialnoi pedahohiky NAPN Ukrainy.

9. Trofymenko, L. (2014b). *Shliakhy podolannia zahalnoho nedorozvytku movlennia u ditei doshkilnoho viku: monohrafiia*. Imeks-LTD.
10. Trofymenko, L. (2018). Osoblyvosti rozvytku osobystosti doshkilnykiv z movlennievymy porushenniamy. *Teoretychne i metodychne zabezpechennia navchannia ta vykhovannia osib z osoblyvymy osvithnimy potrebamy*, 8, 224–229. Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet.
11. Kharchenko, T., & Smal, N. (2019). Vazhlyvist rozvytku dribnoi motoryky ruk u ditei iz zahalnym nedorozvynenniam movlennia. In *Suchasni problemy lohopedii ta reabilitatsii: materialy naukovo-praktychnoi konferentsii (15 liutoho 2019 roku, m. Sumy)* (pp. 56–60).
12. Sheremet, M. (2018). *Lohopediia* (5th ed., revised and expanded). Vydavnychiy dim «Slovo».

/ Матеріал надійшов до редакції: 23.10.2025 р. / Прийнято до друку: 29.11.2025 р. / Опубліковано: 30.12.2025 р. /

This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).